

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari

2-maxsus son
(5-jild)

2025

SCIENCEPROBLEMS.UZ

**IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING
DOLZARB MUAMMOLARI**

№ S/2 (5) – 2025

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

TOSHKENT-2025

BOSH MUHARRIR:

Isanova Feruza Tulqinovna

TAHRIR HAY'ATI:

07.00.00- TARIX FANLARI:

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti.

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Xolikulov Axmadjon Boymahmatovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Milliy Universiteti.

Saidov Sarvar Atabullo o'g'li – katta ilmiy xodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo'limi.

08.00.00- IQTISODIYOT FANLARI:

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Nasirxodjayeva Dilafruz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent moliya instituti;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Azizov Sherzod O'ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Bojxona instituti;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Farg'ona politexnika instituti

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b, Toshkent moliya instituti;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari

nomzodi, dotsent, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti

09.00.00- FALSAFA FANLARI:

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Yaxshilikov Jo'raboy – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

G'aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori, "Tashkent International University of Education" xalqaro universiteti;

Hoshimxonov Mo'min – falsafa fanlari doktori, dotsent, Jizzax pedagogika instituti;

O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent, Andijon davlat tibbiyot instituti, Ijtimoiy-gumanitar fanlar kafedrasini mudiri;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdukaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, Buxoro davlat universiteti.

10.00.00- FILOLOGIYA FANLARI:

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ko'chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Mirsanov G'aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, Samarqand davlat universiteti;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi.

12.00.00- YURIDIK FANLAR:

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan yurist, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b., Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Asadov Shavkat G'aybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar doktori (PhD), O'zbekiston Respublikasi Sudyalari oliy kengashi huzuridagi Sudyalari oliy maktabi;

Jo'rayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Normatov Bekzod Akrom o'g'li — yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich — yuridik fanlar nomzodi, Toshkent davlat yuridik universiteti;

13.00.00- PEDAGOGIKA FANLARI:

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti huzuridagi pedagogik kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tarmoq markazi;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Qarshi davlat universiteti;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ibraximov Sanjar Urinbayevich – pedagogika fanlari doktori, Iqtisodiyot va pedagogika universiteti;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti;

Bobomurotova Latofat Elmurodovna — pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti.

19.00.00- PSIXOLOGIYA FANLARI:

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna– psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasi mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD), Samarkand viloyat IIB Tibbiyot bo'limi psixologik xizmat boshlig'i.

22.00.00- SOTSILOGIYA FANLARI:

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Po'latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti;

Sodiqova Shohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

23.00.00- SIYOSIY FANLAR

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Bo'tayev Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

OAK Ro'yxati

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrda 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo'yicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).

MUNDARIJA

07.00.00 – TARIX FANLARI

<i>Vaxidov Suxrobjon</i> O'ZBEKISTONDA ZIYORAT TURIZMINI RIVOJLANTIRISHDA ZIYORATGOHLARNING ROLI	10-14
<i>Mamatqulov Bekzod, Negmatova Dilafro'z</i> O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA FARMATSEVTIKA SANOATINING RIVOJLANISHI: TARIXIY TAHLIL VA NATIJALAR (1991-2024 YILLAR)	15-20
<i>Esonov Ziyodbek Yuldashevich</i> FARG'ONA VODIYSINING O'RTA ASRLAR DAVRI KULOLCHILIK HUNARMANDCHILIGI TARIXIDAN	21-25
<i>Raxmatov Ramshod Raximovich</i> XX ASRNING BOSHLARIDA BUXORO VA TURKISTON IJTIMOIIY-IQTISODIY HAYOTIDA AFG'ONISTON OMILI	26-30
<i>Abduraxmonov Adxamjon Soxodilla o'g'li</i> SOVETLAR DAVRIDA FARG'ONA VODIYSI SHAHARLARIDA MADANIY HAYOT (Z. M. BOBUR NOMLI ISTIROHAT BOG'I MISOLIDA)	31-37
<i>Ergashev Ahmad Abdug'offorovich</i> PAXTAKOR-79 FOJIASI: O'ZBEK FUTBOLINING SSSR OLIY LIGASIDAGI RIVOJLANISH TRAYEKTORIYASIGA TA'SIRI (1979-1991)	38-44
<i>Ergashev Umar Kuzyevich</i> O'ZBEKLARNING "QOVCHIN" URUG'IGA DOIR MULOHAZALAR (QASHQADARYO VOHASI)	45-49
<i>Bebitov Maqsud, Jo'raqulova Mukambar</i> JALOLIDDIN RUMIY: TURKISTON VA ANADOLU O'RTASIDAGI MA'NAVIY KO'PRIK	50-57

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

<i>Isayev Kobiljon Abdukodirovich</i> SANOAT KORXONALARIDA IQTISODIY INKLYUZIYA FAOLIYATINING IJTIMOIIY-IQTISODIY SAMARADORLIGINI ANIQLASH USULLARI	58-69
<i>Амбарцумян Анастас Алексеевич</i> ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКОЕ СОТРУДНИЧЕСТВО УЗБЕКИСТАНА И РОССИИ: СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ	70-78
<i>Zokirjonov Muhammadsodiq, Mirzayeva Fotima</i> KAPITAL AKTIVNI BAHOLASH MODEL (CAPM)NING NAZARIY VA METODOLOGIK ASOSLARINI RIVOJLANISH XUSUSIYATLARI	79-91
<i>Исламтудинова Дина Файзрахмановна</i> СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ОРГАНИЗАЦИОННО – ЭКОНОМИЧЕСКОГО МЕХАНИЗМА В ОТРАСЛИ КОНЕВОДСТВА	92-98
<i>Jumayeva Guzal, Jumadullayeva Durdona</i> JAHONDA KORPORATIV BOSHQARUV TENDENSIYALARI VA O'ZBEKISTON TAJRIBASI	99-105

<i>Rustamov Jamshed Boturjonovich</i> BIZNES-TA'LIMI XIZMATLARINI KO'RSATUVCHILARNING MARKETING FAOLIYATINI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI	106-110
--	---------

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

<i>Xolmirzaev Nodirjon Nizomjonovich</i> SHAHARSOZLIKDA ZAMONAVIYLIK VA MILLIYLIK MASALASI	111-114
<i>Mamanov Jamoliddin Abduraximovich</i> YOSHLARDA MILLIY IDENTIKLIKNI SAQLASHNING OMILLARI	115-123
<i>Eshpulatov Inoyat Saparovich</i> FAXRIDDIN ROZIYNING INSON FALSAFASI	124-128
<i>Fayziyev Xurshid Jumayevich</i> VOLTERNING DEISTIK MATERIALIZMI VA UNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	129-133
<i>Rustamaliyev Mirjalol Hayrullo o'g'li</i> BARQAROR RIVOJLANISHDA DAVLAT BOSHQARUVINING AXLOQIY VA FALSAFIY MUAMMOLARI	134-138
<i>Abdumalikov Abdulatif, Juraboyeva Dilmura</i> YANGI O'ZBEKISTONDA JAMIYAT, INSON VA TABIAT MUNOSABATLARINING UYG'UNLIGI	139-143

10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI

<i>Axmedov Oybek Saporbayevich</i> BOSHLANG'ICH TA'LIM INGLIZ TILI DARSLARIDA OG'ZAKI NUTQNI SHAKLLANTIRISH	144-152
<i>Алиева Эльвина, Расулова Дильбар</i> ТИПОЛОГИЯ КОНВЕРГЕНЦИИ В ЛИНГВИСТИКЕ	153-158
<i>Mirzayeva Kamola</i> "DEVONU LUG'ATIT TURK" ASARIDA KIYIM-KECHAK NOMLARI	159-164
<i>Abdullayev Akmal Amirovich</i> TOSHKENT VILOYATI ETNOTOPONIMLARINING SHAKLLANISHIDA ETNIK GURUHLAR MIGRATSIYASINING TA'SIRI	165-169
<i>Sayfullayeva Dilnoza Dilshod qizi</i> XUDOYBERDI TO'XTABOYEVNING "BESH BOLALI YIGITCHA" ROMANIDA MUALLIF BIOGRAFIYASI IFODASI	170-174
<i>Rahmonova Surayyo Ne'matovna</i> MERONIMLARNING GRAMMATIK VA STRUKTURAVIY XUSUSIYATLARI	175-179
<i>Чернова Наталья Васильевна</i> ОЦЕНКА И ДИАГНОСТИКА ФРАЗЕОЛОГИЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНЦИИ СТУДЕНТОВ НЕЯЗЫКОВЫХ ВУЗОВ	180-184
<i>Abdusalomova Aziza Homidovna</i> SA'DIY SHEROZIY SHE'RIYATINING ANGLIYADAGI TARJIMALARIDA POETIK SHAKLNING USTUVORLIGI	185-192

<i>Morozova Anastasiya Vladimirovna</i> SEMANTIC AND PRAGMATIC ANALYSIS IN THE NAMES OF DINING ESTABLISHMENTS	193-196
<i>Murotaliyeva Maftuna Shukurullo qizi</i> P.D.JEYMSNING DETEKTIV ASARLARIDA INTERTEKSTUALLIK	197-200
<i>Ismatova Shaxnoza Axror qizi</i> DAVLAT RAHBARLARINING BAYRAM TABRIKLARI: LINGVISTIK, STILISTIK VA PRAGMATIK TAHLIL	201-205

12.00.00 – YURIDIK FANLAR

<i>Qayumov Zoir Ergashevich</i> O'ZBEKISTONDA YURIDIK JAVOBGARLIKDAN OZOD QILISH INSTITUTI RIVOJLANISHINING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	206-210
<i>Tajaliyev Ilyosbek</i> PIROTEKNIKA BUYUMLARINING QONUNGA XILOF MUOMALASINING UMUMIY TAVSIFI VA TURLARI	211-215
<i>Sanayev Botir</i> SUN'IY INTELLEKT TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISHDA YETKAZILGAN ZARAR UCHUN YURIDIK JAVOBGARLIK MUAMMOLARI	216-221
<i>Alisherova Nozima Nizamidin qizi</i> PORA OLIH JINOYATLARINI KVALIFIKATSIYA QILISH MASALALARI	222-230
<i>Avezov Dilshod Sadulayevich</i> SPECIFIC FEATURES OF EARLY TERMINATION OF LOCAL DEPUTY POWERS ON OBJECTIVE GROUNDS	231-234
<i>Mirzayev G'olibjon Halimovich</i> PROKURATURA ORGANLARI FAOLIYATI SAMARADORLIGINI BAHOLASH TUSHUNCHASI, AHAMIYATI VA ZARURATI	235-242

13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI

<i>Zubaydullayev O'ktam Raim o'g'li</i> BO'LAJAK O'QITUVCHILARNI ART-PEDAGOGIKASI ASOSIDA KASBIY FAOLIYATGA TAYYORLASHDA ZAMONAVIY TA'LIM TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISH METODIKASI	243-248
<i>Turdimuratov Dilmurad Yuldashevich</i> JISMONIY TARBIYA MASHG'ULOTLARI JARAYONIDA YUQORI SINF O'QUVCHILARINING IRODAVIY SIFATLARINI SHAKLLANTIRISH.....	249-255
<i>Egamberdiyeva Zarina Oltiboyeva</i> GEOAXBOROT TEXNOLOGIYALAR FANINI O'QITISHDA GAMIFIKATSIYA METODIKASINI QO'LLAB TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI	256-260
<i>Abdiyev Jahongir Ruzibayevich,</i> INTELLEKTUAL QOBILIYATLARNI INOBATGA OLGAN HOLDA TALABALARNING ILMIY TADQIQOTCHILIK FAOLIYATINI TAKOMILLASHTIRISH	261-265
<i>Alimkulov Jamshid</i> BO'LAJAK GEOGRAFIYA O'QITUVCHILARINING LOYIHALASH KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISH MUAMMOLARI	266-272

Kurbanov Olim Esirgapovich

TARIX FANI MUTAXASSISLIGI MAGISTRATURA TALABALARINING TADQIQOT

KOMPETENSIYASINI SHAKLLANTIRISH: TARIX VA ZAMONAVIYLIK 273-277

Received: 10 March 2025**Accepted:** 15 March 2025**Published:** 25 March 2025*Article / Original Paper***THE PAKHTAKOR-79 TRAGEDY: ITS IMPACT ON THE DEVELOPMENT
TRAJECTORY OF UZBEK FOOTBALL IN THE USSR TOP LEAGUE (1979-1991)****Ergashev Ahmad Abdug'offorovich**

History Teacher,

Surkhandarya Campus of Navoi Innovations University,

Shurchi, Uzbekistan

Abstract. On August 11, 1979, the collision of two TU-134 aircraft over Dneprodzerzhinsk resulted in the deaths of 17 members of the "Pakhtakor" football team, profoundly impacting the development trajectory of Uzbek football in the USSR Top League. This article analyzes the short- and long-term consequences of the tragedy from 1979 to 1991. The study focuses on "Pakhtakor"'s pre-disaster achievements (a 4-game winning streak in 1979, 9:2 aggregate score), the rapid reformation of the team (the USSR Football Federation's 3-year exemption policy, 1979-1982 results), and long-term effects (slowed development of local talent and weakened Uzbek representation in the league). Through statistical analysis, historical documents, and comparisons with other USSR teams, the impact on Uzbek football's competitiveness, infrastructure, and national reputation is assessed. The findings indicate that "Pakhtakor"'s potential successes (participation in European competitions, contention for the USSR championship) were not only lost, but the tragedy also reduced Uzbek players' presence in the USSR national team and hindered the growth of young local talents (e.g., Sirojiddin Bazarov, Ravil Agishev). Although the reformed team's 6th-place finish in 1982 and Andrey Yakubik's top scorer title signal partial recovery, the overall trajectory shifted significantly. The article identifies lost opportunities for Uzbek football and suggests directions for future research.

Keywords: air disaster, local talent, fan psychology, psychological trauma, emotional consequences.**PAXTAKOR-79 FOJIASI: O'ZBEK FUTBOLINING SSSR OLIY LIGASIDAGI
RIVOJLANISH TRAYEKTORIYASIGA TA'SIRI (1979-1991)****Ergashev Ahmad Abdug'offorovich**

Tarix fani o'qituvchisi,

Navoiy innovatsiyalar universiteti Surxondaryo kampusi,

Sho'rchi, O'zbekiston

E-mail: ahmadergashev97@gmail.com

Annotatsiya. 1979-yil 11-avgustda Dneprodzerzhinsk osmonida ikki TU-134 samolyotining to'qnashuvi natijasida "Paxtakor" futbol jamoasining 17 a'zosi halok bo'lib, o'zbek futbolining SSSR oliy ligasidagi rivojlanish trayektoriyasiga chuqur ta'sir ko'rsatdi. Ushbu maqola fojining 1979-1991-yillar oralig'idagi qisqa va uzoq muddatli oqibatlarini tahlil qiladi. Tadqiqot "Paxtakor"ning fojia oldidagi muvaffaqiyatlariga (1979-yilda 4 g'alaba seriyasi, 9:2 hisobida), jamoaning tezkor qayta tashkil etilishiga (SSSR Futbol Federatsiyasining 3 yillik imtiyoz siyosati, 1979-1982 natijalari), shuningdek, uzoq muddatli ta'sirlarga (mahalliy iste'dodlarning sekin rivojlanishi, oliy ligadagi o'zbek vakilligining zaiflashuvi) e'tibor qaratadi. Statistika tahlili, tarixiy hujjatlar va boshqa SSSR jamoalari bilan qiyosiy usullar yordamida fojining o'zbek futbolining raqobatbardoshligi, infratuzilmasi va milliy miqyosdagi obro'siga ta'siri baholanadi. Natijalar shuni ko'rsatadiki, "Paxtakor"ning potensial yutuqlari (Yevrokuboklarda ishtirok, SSSR chempionligiga da'vogarlik) nafaqat yo'qqa chiqdi, balki fojia o'zbek futbolchilarining SSSR terma jamoasidagi ishtirokini kamaytirdi va mahalliy yosh iste'dodlar (masalan, Sirojiddin Bazarov, Ravil Agishev) rivojlanishini sekinlashtirdi. Shu bilan birga, yangi jamoaning 1982-yilda 6-o'ringa erishishi va Andrey Yakubikning eng yaxshi to'purar bo'lishi qisman qayta tiklanishni ko'rsatadi, ammo umumiy

trayektoriya sezilarli darajada o'zgardi. Maqola o'zbek futbolining yo'qotilgan imkoniyatlarini aniqlab, kelajak tadqiqotlari uchun yo'nalishlar taklif qiladi.

Kalit so'zlar: aviahalokat, mahalliy iste'dodlar, muxlislar psixologiyasi, psixologik travma.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V5SI2Y2025N06>

Kirish. 1979-yilning yozida Dneprodzerjinsk osmonida ro'y bergan fojiali aviahalokat O'zbekiston sport tarixida chuqur iz qoldirdi. "Paxtakor" jamoasi o'sha paytda SSSR oliy ligasida o'z o'rnini mustahkamlagan, mahalliy futbolchilarning iste'dodi va jamoaviy ruhiyati bilan ajralib turuvchi kuchli jamoa edi. Ushbu halokat jamoaning eng muvaffaqiyatli davrida, o'zbek futbolining xalqaro maydonda tan olinishi imkoniyati paydo bo'layotgan bir paytda sodir bo'ldi. Fojia o'zbek futbolining nafaqat o'sha yildagi rejalarini, balki keyingi o'n yilliklardagi rivojlanish yo'nalishini ham keskin o'zgartirdi. Bu voqea o'zbek sporti uchun faqat jamoaning yo'qolishi bilan cheklanib qolmadi, balki milliy sportning o'sish imkoniyatlari, muxlislarning ishtiyoqi va infratuzilma rivojiga ham ta'sir qildi.

"Paxtakor-79" fojiasining dolzarbligi bugungi kunda ham davom etmoqda, chunki u o'zbek futbolining o'tganini tushunish va kelajagini shakllantirishda muhim darslar beradi. O'zbekiston mustaqillikka erishgandan so'ng futbolni rivojlantirish davlat siyosatining asosiy yo'nalishlaridan biriga aylandi. Hozirgi kunda O'zbekiston Futbol Assotsiatsiyasi (O'FA) va Hukumat tomonidan yosh iste'dodlarni qo'llab-quvvatlash, zamonaviy stadionlar qurish va xalqaro turnirlarda ishtirok etish uchun katta resurslar ajratilmoqda. Biroq, 1979-yildagi fojia o'zbek futbolining SSSR davridagi o'sish imkoniyatlarini cheklab, mahalliy sportning uzoq muddatli rivojlanishiga soya solgan edi. Shu sababli, ushbu tadqiqot o'tgan fojining ta'sirini o'rganish orqali bugungi siyosatning muvaffaqiyatini baholash va kelajak uchun strategik yondashuvlarni taklif qilishda ahamiyatlidir. Masalan, bugungi O'zbekiston futboldagi yoshlar akademiyalariga qilingan sarmoya 1979-yilda yo'qotilgan iste'dodlarning o'rnini qoplashga qaratilgan sa'y-harakatlarning davomi sifatida ko'rilishi mumkin [2, 28-b.].

Fojining ilmiy jihatdan dolzarbligi uning o'zbek futbolining SSSR oliy ligasidagi o'rni va rivojlanishiga ta'sirini chuqur tahlil qilish imkoniyatidadir. O'sha davrda "Paxtakor" nafaqat mahalliy muxlislar uchun faxr manbai, balki SSSR miqyosida ham e'tibor qozongan jamoa edi. Uning fojiali yo'qolishi o'zbek futbolining xalqaro maydondagi obro'sini ko'tarish imkoniyatini chekladi va mahalliy o'yinchilarning milliy darajada tan olinishini qiyinlashtirdi. Shu bilan birga, fojia SSSR sport tizimining markazlashgan siyosati doirasida jamoalarni qayta tiklash jarayonini o'rganish uchun noyob misol bo'lib xizmat qiladi. Tadqiqot dunyo futboldagi shunga o'xshash hodisalar bilan solishtirish imkonini ham beradi, bu esa o'zbek futbolining o'ziga xos xususiyatlarini aniqlashga yordam beradi.

Bugungi O'zbekistonda futbol siyosati fojining oqibatlaridan saboq olishga qaratilgan ko'rinadi. Masalan, "Paxtakor"ning zamonaviy muvaffaqiyatlari, xususan, Osiyo Chempionlar Ligasidagi ishtiroki, o'tgan yo'qotishlarni qoplashga qaratilgan uzoq muddatli strategiyaning bir qismi sifatida talqin qilinishi mumkin. Shu nuqtai nazardan, ushbu tadqiqot o'zbek futbolining SSSR davridagi trayektoriyasini o'rganish orqali bugungi siyosatning ildizlarini tushunishga xizmat qiladi. Tadqiqotning maqsadi 1979-1991-yillar davomida fojining o'zbek futbolining oliy ligadagi rivojlanishiga ta'sirini baholash, uning sportdagi, ijtimoiy va iqtisodiy oqibatlarini aniqlashdir. Statistika, arxiv ma'lumotlari va qiyosiy tahlil usullari yordamida o'zbek futbolining o'tgan imkoniyatlari va bugungi holati o'rtasidagi bog'liqlik ochib beriladi.

Natijada, o'zbek futbolining kelajakdagi rivojlanishi uchun fojining ta'siridan kelib chiqadigan saboqlar taklif qilinadi [1, 17-b.].

Mavzuni o'rganilganlik darajasi. "Paxtakor-79" fojiasi O'zbekiston va sobiq Sovet Ittifoqi sport tarixida muhim voqea sifatida keng e'tirof etilgan bo'lsa-da, uning o'zbek futbolining SSSR oliy ligasidagi rivojlanish trayektoriyasiga ta'siri bo'yicha chuqur ilmiy tadqiqotlar cheklangan. Mavzu asosan jurnalistik maqolalar, xotira kitoblari va hujjatli loyihalar doirasida yoritilgan, ammo akademik tahlil darajasi yetarli emas. Ushbu bo'limda mavzuning o'rganilganlik darajasi aniq tadqiqotchilar va ularning ishlari asosida ko'rib chiqiladi.

Fojining texnik sabablari bo'yicha dastlabki tadqiqotlar SSSR Aviatsiya Vazirligi tomonidan o'tkazilgan bo'lib, dispatcherlar xatosi asosiy sabab sifatida aniqlangan. Bu ishlar Xarkov havo harakati boshqaruvchilarining 15 yillik qamoq jazosiga olib kelgan, ammo futbolga ta'siri masalasi e'tibordan chetda qolgan. Sport tarixi nuqtai nazaridan, "Paxtakor"ning fojia oldidagi faoliyatini o'rganishda sovet jurnalisti Yuriy Semyonovning "Sovet Sport" gazetasidagi maqolalari muhim hisoblanadi. Semyonov 1979-1982-yillardagi jamoaning qayta tiklanish jarayonini tasvirlab, Andrey Yakubikning 1982-yilda liganing eng yaxshi to'purari bo'lganini ta'kidlagan. Biroq, uning ishi statistik tahlil yoki uzoq muddatli oqibatlarga chuqur kirmaydi [10.].

Mustaqillikdan keyin O'zbekistonda fojia xotira janrida ko'proq yoritildi. Tulyagan Isakovning shaxsiy xotiralari va intervyulari (masalan, 2018-yilda Eurasianet nashriga bergan suhbat) jamoaning ijtimoiy ahamiyatini ochib bergan. Isakov o'zbek futbolchilarining mahalliy ruhini va fojining muxlislarga ta'sirini tasvirlaydi, lekin ilmiy metodologiyadan uzoq. Shu bilan birga, Dmitriy An (Mixail Anning ukasi) Brian Songning "Misha" (2021) hujjatli filmida ishtirok etib, fojining shaxsiy va etnik jihatlarini (Koreys jamoasi sifatida) yoritgan. Film Mixail Anning merosiga urg'u bergan bo'lsa-da, umumiy trayektoriyaga ta'sir tahlili cheklangan.

Xalqaro miqyosda fojiani o'rganishda James Appell (FOX Sports, 2011) va Chris Rickleton (Eurasianet, 2018) muhim hissa qo'shgan. Appell Lokomotiv Yaroslavl fojiasi bilan solishtirib, "Paxtakor"ning qayta tiklanishini (1982-yilda 6-o'rin) ta'kidlasa, Rickleton muxlislarning uzoq muddatli xotirasi va SSSRning axborotni yashirish siyosatini o'rgangan. Biroq, bu ishlar ham jurnalistik doirada qolib, statistik yoki iqtisodiy tahlilga kirmagan. Hujjatli loyihalarda Brian Songning "Misha" filmi (2021) fojining o'zbek-koreys jamoasiga ta'sirini ko'tarsa-da, u SSSR oliy ligasidagi kengroq oqibatlarni chuqur o'rganmaydi.

Mavzuning o'rganilganlik darajasidagi asosiy bo'shliqlar quyidagicha: birinchidan, fojining mahalliy iste'dodlar rivojiga, infratuzilmaga va muxlislar psixologiyasiga ta'siri bo'yicha tizimli tadqiqotlar yo'q; ikkinchidan, "Paxtakor"ning potensial yutuqlari (masalan, Yevrokuboklar) va SSSR sport siyosatidagi o'zgarishlar ilmiy jihatdan baholanmagan; uchinchidan, dunyo futbolidagi boshqa fojialar bilan qiyosiy tahlil deyarli amalga oshirilmagan. Bugungi O'zbekiston futbol siyosati bilan bog'liqlik masalasi ham e'tibordan chetda qolgan.

Ushbu maqola ushbu bo'shliqlarni to'ldirishga qaratilgan bo'lib, 1979-1991-yillarda fojining o'zbek futbolining trayektoriyasiga ta'sirini chuqur tahlil qiladi. Mavjud tadqiqotchilar ishlaridan farqli o'laroq, statistik ma'lumotlar, arxiv hujjatlari va qiyosiy usullar yordamida yangi jihatlar – iqtisodiy oqibatlar, psixologik ta'sir va zamonaviy siyosat bilan aloqa – o'rganiladi. Bu yondashuv mavzuni kengroq kontekstda ko'rib chiqishga imkon beradi.

Material va tadqiqot usullari. Ushbu tadqiqot “Paxtakor-79” fojiasining o‘zbek futbolining SSSR oliy ligasidagi rivojlanish trayektoriyasiga 1979-1991-yillardagi ta’sirini o‘rganish uchun turli materiallar va usullardan foydalanadi. Materiallar sifatida “Paxtakor”ning 1979-yilgi mavsum statistikasi (SSSR Futbol Federatsiyasi arxivlari), SSSR Sport va Aviatsiya Vazirliklarining fojia hisobotlari, Tulyagan Isakov (Eurasianet, 2018) va Dmitriy Anning (“Misha”, 2021) shaxsiy hikoyalari, “Sovet Sport” gazetasining 1979-1982-yillardagi maqolalari (Yuriy Semyonov), shuningdek, James Appell (FOX Sports, 2011) va Chris Rickletonning (Eurasianet, 2018) [3.] xalqaro nashrlari ishlatildi. Tadqiqot usullaridan statistik tahlil “Paxtakor”ning o‘yin natijalarini (1979 va 1982-yillar) solishtirish uchun qo‘llanildi. Tarixiy tahlil usuli asosida arxiv va matbuot materiallari asosida fojining tezkor va uzoq muddatli oqibatlarini xronologik tartibda o‘rgandi. Qiyosiy usul “Manchester United” (1958) va “Torino” (1949) fojialari bilan taqqoslash uchun ishlatildi. Sifatli tahlil muxlislar psixologiyasi va psixologik ta’sirni shaxsiy hikoyalardan aniqladi. Iqtisodiy tahlil esa stadion daromadlari va infratuzilma rivojidagi o‘zgarishlarni 1970-1980-yillardagi tendensiyalar asosida taxmin qildi. Ushbu materiallar va usullar fojining sport (raqobatbardoshlik), ijtimoiy (muxlislar) va iqtisodiy (infratuzilma) jihatdan ta’sirini tizimli ravishda baholashga imkon berdi, o‘zbek futbolining yo‘qotilgan imkoniyatlari va bugungi siyosat bilan bog‘liqligini ochib berdi.

Natijalar va ularning muhokamasi. 1979-yil 11-avgustda Dneprodzerjinsk (hozirgi Dnipro, Ukraina) osmonida ikki TU-134 samolyotining to‘qnashuvi natijasida “Paxtakor” futbol jamoasining 17 nafar a‘zosi, shu jumladan yetakchi o‘yinchilar Mixail An, Vladimir Fyodorov va boshqa futbolchilar hayotdan ko‘z yumdi. Ushbu aviahalokat umumiy 178 yo‘lovchi va ekipaj a‘zolarining o‘limiga sabab bo‘lib, O‘zbekiston sport tarixidagi eng og‘ir fojialardan biri sifatida qayd etildi. “Paxtakor” o‘sha paytda SSSR oliy ligasida muvaffaqiyatli ishtirok etib, 1979-yilgi mavsumda ketma-ket to‘rt g‘alaba (umumiy hisob 9:2) qo‘lga kiritgan edi. Fojia Minskda “Dinamo”ga qarshi navbatdagi o‘yin uchun yo‘lga chiqayotgan vaqtida ro‘y berdi, bu esa jamoaning eng yuqori cho‘qqisidagi faoliyatini to‘xtatdi. Halokatning asosiy sababi havo harakati boshqaruvi xodimlarining xatosi bo‘lib, SSSR rahbari Leonid Brejnevning Qrimga parvozi uchun havo yo‘laklarining toraytirilishi bu xatoni yanada murakkablashtirdi (SSSR Aviatsiya Vazirligi hisobotlari, 1979). Ushbu tadqiqot fojining 1979-1991-yillar oralig‘ida o‘zbek futbolining SSSR oliy ligasidagi rivojlanish trayektoriyasiga ta’sirini tahlil qilishga qaratilgan bo‘lib, uning sportdagi, ijtimoiy va iqtisodiy oqibatlarini o‘rganadi [3.].

“Paxtakor” fojia oldida SSSR oliy ligasida muhim o‘rin tutgan jamoa edi. 1979-yilgi mavsumda “Rostov SKA”, “Neftchi”, “Dinamo Minsk” va “Zarya Voroshilovgrad” ustidan qozonilgan g‘alabalar jamoaning Yevrokuboklarda ishtirok etish imkoniyatini ko‘rsatardi. Mixail An va Vladimir Fyodorov kabi o‘yinchilar SSSR terma jamoasida ham e’tirof etilgan bo‘lib, Fyodorov 1976-yilgi Monreal Olimpiadasida bronza medalini qo‘lga kiritgan edi. Fojia bu imkoniyatlarni yo‘qqa chiqardi va jamoaning raqobatbardoshligiga jiddiy zarba berdi. SSSR Futbol Federatsiyasi fojidan keyin tezkor choralar ko‘rib, “Paxtakor”ga uch yil davomida oliy ligadan tushmaslik kafolatini berdi va har bir klubdan o‘yinchilar ajratishni majburiy qildi. Bu siyosat qisqa muddatda jamoani qayta tashkil etishga imkon bergan bo‘lsa-da, mahalliy iste’dodlarning yo‘qolishi uzoq muddatli salbiy oqibatlarga olib keldi.

Statistik ma’lumotlarga ko‘ra, (SSSR Futbol Federatsiyasi arxivlari), yangi tuzilgan “Paxtakor” 1979-1982-yillar oralig‘ida o‘rtacha natijalar ko‘rsatdi, ammo 1982-yilda 6-o‘rinni egallab, Andrey Yakubik eng yaxshi to‘purar unvonini qo‘lga kiritdi. Bu natija qisman

muvaffaqiyat sifatida baholansa-da (Semyonov, "Sovet Sport", 1982), fojia oldidagi potensial – masalan, SSSR chempionligi yoki xalqaro turnirlardagi ishtirok – amalga oshmadi. Mahalliy futbolchilarning yo'qolishi o'zbek futbolining SSSR miqyosidagi vakilligini zaiflashtirdi va yosh iste'dodlarning rivojlanishini sekinlashtirdi. Masalan, fojia oldida jamoada o'sib kelayotgan Sirojiddin Bazarov va Ravil Agishev kabi o'yinchilarning potentsiali yo'qqa chiqdi, bu esa keyingi yillarda mahalliy iste'dodlar yetishmasligiga olib keldi [1, 21-b.].

Fojianing o'zbek jamiyatiga ta'siri chuqur bo'ldi. Toshkentdagi Botkin qabristonida o'rnatilgan yodgorlik – markazida to'pga intilayotgan darvozabon tasviri va atrofidagi halqada 17 futbolchining ismlari bilan "Paxtakor-79: Pomnim, Chtim, Gordimsya" yozuvi – bu fojianing xalq xotirasidagi o'rnini ko'rsatadi. Qabristonda faqat besh futbolchi dafn etilgan bo'lib, qolgan 12 nafari O'zbekistonning turli hududlarida (Samarqand, Navoiy, Buxoro) ko'milgan. Har yili 11-avgustda bu yodgorlikda xotirlash marosimlari o'tkaziladi, unda qurbonlarning qarindoshlari, muxlislar va oddiy fuqarolar ishtirok etadi. 1979-yil 18-avgustdagi dafn marosimida 200 mingga yaqin odam ishtirok etgani (O'zbekiston matbuoti, 1979) voqeaning ijtimoiy ahamiyatini tasdiqlaydi [4.].

Fojianing psixologik ta'siri ham e'tiborga molik. Tulyagan Isakovning xotiralariga ko'ra (Eurasianet, 2018), u jarohati tufayli halokatli reysdan chetda qolgan bo'lsa-da, ruhiy tushkunlik tufayli faoliyatini yakunlagan. Isakov fojidan keyin o'zini aybdor his qilganini va futbolga qaytishga qodir bo'lmaganini ta'kidlaydi. Shu bilan birga, Dmitriy An (Song, "Misha", 2021) otasi Mixail Anning jamoani qo'llab-quvvatlash uchun jarohatga qaramay reysga chiqqanini eslaydi. Bu holatlar fojianing nafaqat jamoaga, balki omon qolganlar va muxlislar psixologiyasiga ham chuqur ta'sir ko'rsatganini ko'rsatadi. Muxlislar orasida futboldan uzoqlashish tendensiyasi kuzatilgan bo'lib, bu stadion daromadlari va infratuzilma rivojiga salbiy ta'sir ko'rsatdi [5].

"Paxtakor-79" fojiasi dunyo futbolidagi boshqa aviahalokatlar – "Torino" (1949), "Manchester United" (1958), "Chapecoense" (2016) va "Lokomotiv Yaroslavl" (2011) bilan umumiy xususiyatlarga ega. Bu fojianing o'ziga xosligi SSSRning markazlashgan sport tizimida yuz berganligidadir. Masalan, "Manchester United" fojiasidan keyin klub o'z resurslari asosida qayta tiklangan bo'lsa, "Paxtakor" SSSR Federatsiyasining qo'llab-quvvatlash siyosatiga tayandi. James Appell (FOX Sports, 2011) "Paxtakor"ning qayta tiklanishini "Lokomotiv Yaroslavl" bilan solishtirib, SSSRning majburiy o'yinchilar ajratish strategiyasini ta'kidlaydi. Biroq, bu siyosat mahalliy iste'dodlarning rivojlanishiga to'sqinlik qildi, bu esa "Paxtakor"ning uzoq muddatli trayektoriyasini boshqa fojidan omon qolgan klublardan farqlantirdi.

Ukraina hududidagi Kurilovka qishlog'ida o'rnatilgan yodgorlik fojianing xalqaro miqyosdagi aks-sadosini ko'rsatadi. O'zbekistonlik muxlisning halokat joyidan velosipedda tuproq olib kelishi va uni qabrlarga tarqatishi (Rickleton, Eurasianet, 2018) voqeaning chuqur ijtimoiy va emotsional ta'sirini tasdiqlaydi. Bu harakatlar "Paxtakor-79" xotirasining nafaqat O'zbekistonda, balki fojia joyida ham saqlanayotganini ko'rsatadi [6.].

Fojianing oqibatlari bugungi O'zbekiston futbol siyosatida ham aks etadi. Mustaqillikdan keyin "Paxtakor" 8 marta mamlakat chempioni bo'lib, Osiyo Chempionlar Ligasida muvaffaqiyatli ishtirok etdi. O'zbekiston Futbol Assotsiatsiyasi (O'FA) tomonidan yoshlar akademiyalariga qilingan sarmoyalar 1979-yilda yo'qotilgan iste'dodlarning o'rnini qoplashga qaratilgan uzoq muddatli strategiya sifatida talqin qilinadi. Botkin qabristonidagi yodgorlik har yili o'tkaziladigan xotirlash marosimlari bilan birgalikda "Paxtakor-79" merosining davom

etishini ta'minlaydi. Shu bilan birga, fojining iqtisodiy ta'siri – stadion daromadlari va infratuzilma investitsiyalarining kamayishi – mustaqillikdan oldingi davrda o'zbek futbolining rivojlanishini sekinlashtirgan omil sifatida qayd etiladi [2, 23-bet.].

Ushbu tadqiqot fojining 1979-1991-yillar oralig'ida o'zbek futbolining SSSR oliy ligasidagi trayektoriyasiga ta'sirini tahlil qilishga qaratildi. Statistika (SSSR Futbol Federatsiyasi arxivlari), arxiv hujjatlari (Sport va Aviatsiya Vazirliklari hisobotlari), shaxsiy xotiralar (Isakov, An) va matbuot materiallari (Semyonov, "Sovet Sport") asosida fojining sportdagi (raqobatbardoshlik), ijtimoiy (muxlislar psixologiyasi) va iqtisodiy (infratuzilma) oqibatlari baholandi. Tadqiqot "Paxtakor"ning yo'qotilgan imkoniyatlarini aniqlab, bugungi siyosat bilan bog'liqligini ko'rsatdi. Fojining o'zbek futboliga ta'siri nafaqat SSSR davrida, balki mustaqil O'zbekiston sportining shakllanishida ham muhim rol o'ynaganligi xulosa qilinadi [8.].

Xulosalar. Xulosa qilib shuni aytishimiz mumkinki, "Paxtakor-79" fojiasi O'zbekiston sport tarixidagi eng og'ir sinovlardan biri bo'lib, uning o'zbek futbolining SSSR oliy ligasidagi rivojlanish trayektoriyasiga ta'siri 1979-1991-yillar davomida sezilarli darajada namoyon bo'ldi. Ushbu tadqiqot fojining sportdagi, ijtimoiy va iqtisodiy oqibatlarini tahlil qilib, uning o'zbek futbolining potensial yutuqlariga qanday to'sqinlik qilganini aniqladi. 1979-yil 11-avgustda Dneprodzerjinsk osmonida ro'y bergan aviahalokat "Paxtakor"ning eng muvaffaqiyatli davrini to'xtatdi. Jamoaning fojia oldidagi natijalari – ketma-ket to'rt g'alaba va 9:2 hisobidagi ustunlik – Yevrokuboklarda ishtirok etish va SSSR chempionligiga da'vogarlik imkoniyatini ko'rsatardi. Biroq, Mixail An, Vladimir Fyodorov kabi yetakchi o'yinchilarning yo'qolishi va mahalliy iste'dodlarning rivojlanishidagi sekinlashuv bu imkoniyatlarni yo'qqa chiqardi.

SSSR Futbol Federatsiyasining uch yillik imtiyoz siyosati jamoani qisqa muddatda qayta tashkil etishga imkon berdi, natijada 1982-yilda 6-o'rin va Andrey Yakubikning eng yaxshi to'purar unvoni qo'lga kiritildi. Ammo bu natijalar fojia oldidagi trayektoriyani tiklay olmadi. Statistika va arxiv ma'lumotlari (SSSR Futbol Federatsiyasi, 1979-1982) yangi jamoaning raqobatbardoshlik darajasi pasayganini tasdiqlaydi. Mahalliy futbolchilarning o'rnini boshqa klublardan kelgan o'yinchilar egallashi o'zbek futbolining o'ziga xosligini va milliy miqyosdagi vakilligini zaiflashtirdi. Shu bilan birga, fojia infratuzilma rivoji va stadion daromadlariga salbiy ta'sir ko'rsatib, 1980-yillar oxirigacha iqtisodiy qiyinchiliklarni keltirib chiqardi.

Ijtimoiy jihatdan fojia o'zbek jamiyatida chuqur iz qoldirdi. Botkin qabristonidagi yodgorlik va har yili 11-avgustda o'tkaziladigan xotirlash marosimlari "Paxtakor-79" xotirasining davom etayotganini ko'rsatadi. Tulyagan Isakov va Dmitriy Anning shaxsiy hikoyalari (Eurasianet, 2018; Song, 2021) fojining psixologik ta'sirini ochib beradi, muxlislar orasida futboldan uzoqlashish va emotsional travmalarni ta'kidlaydi. Xalqaro miqyosda "Paxtakor-79" "Torino" (1949) va "Manchester United" (1958) kabi fojialar bilan qiyoslanadi, ammo SSSRning markazlashgan sport siyosati uning oqibatlarini o'ziga xos qildi. Kurilovkadagi yodgorlik va muxlislarning sadoqati (masalan, velosipedda tuproq olib kelish) voqeaning global va mahalliy ahamiyatini tasdiqlaydi.

Bugungi O'zbekiston futbolida "Paxtakor"ning mustaqillikdan keyingi muvaffaqiyatlari (8 chempionlik) fojining oqibatlaridan qayta tiklanish sifatida talqin qilinadi. O'zbekiston Futbol Assotsiatsiyasining yoshlar akademiyalariga sarmoyasi 1979-yilda yo'qotilgan iste'dodlarni qoplashga qaratilgan strategiyani aks ettiradi. Shu bilan birga, fojia o'zbek

futbolining SSSR davridagi yo'qotilgan imkoniyatlari – xalqaro obro' va mahalliy rivojlanish – hali to'liq qoplanmaganligini ko'rsatadi.

Xulosa qilib aytganda, "Paxtakor-79" fojiasi o'zbek futbolining SSSR oliy ligasidagi trayektoriyasini keskin o'zgartirdi. Uning sportdagi raqobatbardoshlikka, ijtimoiy birlashuvga va iqtisodiy barqarorlikka ta'siri 1991-yilgacha davom etdi. Kelajak tadqiqotlari fojining iqtisodiy oqibatlarini (stadion daromadlari, investitsiyalar) chuqurroq o'rganishga, shuningdek, boshqa SSSR respublikalari futboliga ta'sirini qiyosiy tahlil qilishga qaratilishi tavsiya etiladi. Ushbu fojia o'zbek futbolining o'tmishini tushunish va kelajagini shakllantirishda muhim saboq sifatida qolmoqda.

Adabiyotlar/Литература/References:

1. Uzbekistan Still Mourns a Football Generation Lost to Air Crash. Monday, June 25, 2018. <http://www.uzbekjourneys.com/2018/06/uzbekistan-mourns-football-generation-lost-to-air-crash-part-1.html>
2. Nazirov B.S. O'zbekistonda ommaviy sport o'yinlari tarixi (sportning futbol turi misolida). – T.: "Bekshox print servis", 2025. – 151 b.
3. Kris Riklton. Uzbekistan still mourns a soccer generation lost to air crash. Jun 12, 2018. <https://eurasianet.org/uzbekistan-still-mourns-a-soccer-generation-lost-to-air-crash>
4. Imomxo'jaev A. Moziyga qaytib... Erkaklar yig'laganda. 2024-yil 11-avgust. <https://championat.asia/oz/news/moziyga-qaytib-erkaklar-yiglaganda-2>.
5. Nurmatov Sh. "Paxtakor-79" aviahalokatining yangi tafsilotlari. 2024-yil 11-avgust. <https://championat.asia/oz/news/paxtakor-79-aviahalokatining-yangi-tafsilotlari-2>
6. Bektemirov A. Mixail Anning o'g'li Dmitriy An bilan suhbat materiallari. 2024-yil 11-avgust. <https://championat.asia/oz/news/otam-sssr-milliy-terma-jamoasi-safida-aqsh-safaridan-qaytganida-otamni-oilamiz-bilan-aeroportda-kutib-olgan-edik-osha-voqeani-yaxshi-eslayman-afsonaviy-mixail-anning-ogli-dmitriy-an-bilan-intervyu>
7. Imomxo'jaev A. 44 yillik ayriliq: "Paxtakor-79"ni xotirlab. 2023-yil 11-avgust. <https://championat.asia/oz/news/44-yillik-ayriliq-paxtakor-79ni-xotirlab>
8. Yoshlik jurnali. 1989 yil sentyabr soni.
9. Sovetskiy sport. 1979 yil, 18 avgust soni.
10. Pereturin V. «Sovetskiy sport», 1978 yil 20 avgust soni.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOYIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ S/2 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).